

Manuel Vázquez Montalbán

“Franco era tan mediocrement normal que et quedes sorprès”

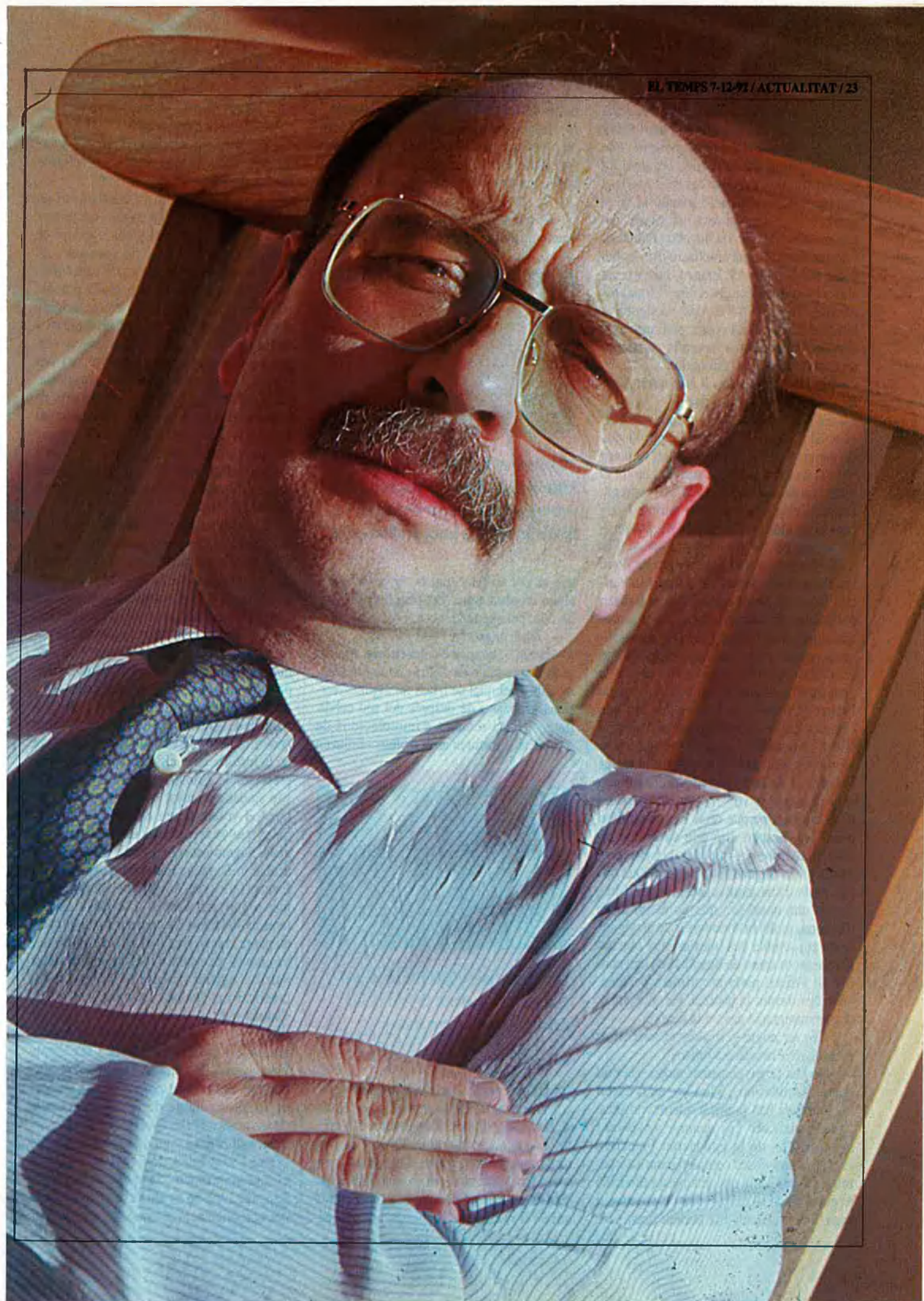
Manuel Vázquez Montalbán (Barcelona, 1939), escriptor. Coincidint amb el centenari del naixement del dictador, ha publicat *Autobiografia del general Franco*, l'esforç narratiu més important de la seua vida.

Per què un llibre sobre el general, don Manuel?

—Fa temps em van demanar que fes un llibre per a aquesta col·lecció “Yo, César” o “Yo, tal y cual”. Em van demanar el “Yo, Mozart” i vaig dir que al món hi havia com trenta mil biografies de Mozart excel·lents, fetes a més per musicòlegs. I amb una mica de conya vaig dir: si em deixeu fer “Yo, Franco”,

jo la faig. I per a la meua sorpresa m'agafen la paraula. Vaig començar a suposar un fragment a la manera de la col·lecció de Planeta fins que em vaig adonar que no em sortia. Que l'única sortida era donar-li un caràcter de ficció basat en la creació d'un personatge que es pogués creure què era Franco. I que ho fes amb una certa versemblança, és a dir, que la gent s'ho pogués creure tam-

bé. Jo ja tenia molt material i molta feina feta pels llibres que havia publicat sobre Franco, com *El Pardo del general*, que vaig publicar a Ruedo Ibérico als anys 70, que va significar buidar els seus escrits i bona part de la legislació franquista de la guerra civil, perquè la seva mà estava bastant present o bé per via directa o indirecta. I després, per fer una ampliació d'un estudi sobre els familiars de Franco, havia posat al dia les meves lectures sobre el franquisme fins els anys 78-79. Això va significar tornar a llegir moltes coses, però mai amb el propòsit de fer una biografia competitiva amb la tasca d'un historiador.

—De fet, aquests dies li han retret algunes imprecisions històriques.

—És que hi ha algunes errades de disquet. El general Varela surt sempre Valera. En algun moment determinat algú va posar Valera, va tocar la tecla i surt així en tot el llibre. En la segona edició ja s'ha corregit. Després, vaig tenir un lapsus terrible i vaig canviar el títol de Gil Robles *No fue posible la paz per La paz empieza nunca* d'Emilio Romero, i surt aquesta errada. Però les altres coses que m'han dit no són veritat. Totes les dades que surten ja estaven publicades. Probablement he buscat coses que altres han menyspreat per anècdotes, perquè parle d'una autobiografia, no d'un llibre històric. El que passa és que la gent no s'ha adonat d'una cosa: que parla Franco. Quan algun historiador diu que "Franco no es va comportar així davant Hitler i Mussolini", jo ja ho sé que no es va comportar així, però el que parla és Franco. O setanta anys després, Franco ¿què dirà, que ell volia la guerra i que si no hi va anar era perquè no li van donar tal o qual? No, Franco dirà que va ser un tio molt llest i que va impedir que Espanya entrés en la Segona Guerra Mundial. Lògic, parla d'una autobiografia. Aquest joc, que és una novel·la i que no és un llibre d'història, molts historiadors, que en alguns casos em sembla una mica estrany que hagin passat de quart de batxillerat, l'han confós. Si Franco parla en primera persona, s'exculpa davant la història. Fa un exercici d'autoconsagració davant la història.

—¿No ha pogut consultar el fons de la Fundació Francisco Franco?

—No l'ha pogut consultar ningú. Han fet quatre publicacions. Mira-ho, això d'aquí és. I després han publicat quatre conyetes. ¿Veus?, això són *Los apuntes personales del Caudillo*, de la Fundació Francisco Franco. I són coses completament incoherents. El problema que té aquesta fundació és que Franco ha deixat molt de paperam, i segur que hi ha alguna perleta dins, però

no ha deixat res de sistemàtic. El marmessor testamentari ja va dir que "potser hem de començar a pensar que l'època va ser superior a l'home", la qual cosa fa pensar que no tenen un material massa bo.

—Ell no va escriure moltes coses, ¿no?

—Sí que en va escriure. *Diario de una bandera*, durant la guerra d'Àfrica, encara

CARME PUÉRTOLAS

"Franco era d'un nivell intel·lectual bastant fluixet, però era molt llest i es va situar en la història com un punt d'arbitratge."

que es pot sospitar que hi va posar la mà algun cronista amic seu, l'avi de Ruiz Gallardón, per exemple.

—¿Tenia negres?

—Hmm... tampoc és clar del tot. Franco es fa responsable de *Diario de una bandera*, llibre del qual se n'han fet algunes versions, d'abans i de després del seu cabdillatge. Hi ha escenes d'immolacions de presoners, i tortures amb trofeus —tallaven

CARME PUÉRTOLAS

"No és pot ser objectiu amb qui genera una cadena de violència històrica sense precedents."

l'orella del mort—, que desapareixen de les edicions progressives quan ell ja és el cap de l'estat. Escriu també en una revista militar. Escriu *Raza*. Escriu molts articles contra la maçoneria a través d'un pseudònim: Jokin Borh, que deu ser un nom danès. Inclús es permet un dels pocs actes d'humor que se li reconeixen: concedir una audièn-

cia a aquest senyor, com consta en les actes del Pardo. I Borh és ell.

—En canvi, va ser incapaç de segregar res que ideològicament fóra aprofitable pels seus deixebles, ¿no?

—No tant, perquè no va crear tot sol un estat franquista. Li van ajudar, en primer lloc —ara estem assistint a una operació de manipulació perquè això no aparegui—, un sector social molt important de capes mitjanes. Un sector que tenia molta por del que pogués significar una història dirigida per una nova classe com el proletariat. I d'altra banda, una part dels camperols —els que no eren jornalers— també anava per aquí. La dreta de tota la vida. L'església. Els quadres intel·lectuals i universitaris de la dreta, que eren els més importants en una època d'universitat minoritària, perquè en aquell moment només eren universitaris els fills, pràcticament, de l'oligarquia i dels sectors dominants. Tots aquests conjunts socials l'ajuden.

—Però no va aportar cap text doctrinari útil per a aquests conjunts socials, ¿no?

—No tenia l'alçada teòrica d'un Mussolini, per exemple, que havia estat inclús editorialista d'un diari socialista abans de ser feixista i que tenia un nivell de lectures important. Tampoc va crear una obra tan carismàtica, en el sentit de convocària de masses, com *Mein Kampf* d'Adolf Hitler, perquè ell era d'un nivell cultural i intel·lectual bastant fluixet, tot i que era molt llest. Alguna qualitat havia de tenir, ¿no? Era llest i es va situar magníficament en la història com un punt d'arbitratge imprescindible. Primer, per a les forces que el van ajudar a guanyar la guerra civil, inclús quan el volien treure els militars monàrquics que va recórrer als de caràcter falangista. I quan estava en perill perquè havia acabat la Segona Guerra Mundial, tant els Estats Units com Anglaterra pensen que és més segur tenir Franco a Espanya que no tenir un daltabaix de caràcter revolucionari en plena guerra freda, ell se'n va aprofitar i va canviar de sentit. O sigui, primer s'alça patriòticament; després es fa un cabdill pràcticament feixista; més tard, en el 45, s'adona que ha de ser "centinela de occidente y defensor de los valores del cristianismo", i utilitza l'església i els Estats Units com aliats. I quan crema els sectors que han col·laborat amb ell en la creació de tot el muntatge de l'estat franquista, doncs no té cap escrípul de donar un canvi total, tant d'aliats com d'economia, agafant l'Opus Dei a finals dels anys 50 i iniciant el que avui diuen "la modernització de Espanya", que no és altra cosa que abandonar una orientació d'economia nacionalista

de caràcter autàrquic i ficar-se dins l'engranatge del sistema productiu internacional del neocapitalisme. I ho fa després de molts dubtes i de lluitar com un gat panxa amunt contra aquesta tendència, perquè ell va ser sempre un nacionalista econòmic i veia aquestes propostes com el començament de la penetració en Espanya dels dimonis de la maçoneria i el capital estranger.

—*¿Aquestes decisions les prenia ell pel seu compte o tenia un equip d'assessors?*

—Ell era un home que va tenir sempre una capacitat de decisió personal bastant forta, sobretot a partir del decret que l'anomena cap de l'estat i del govern amb una subtilesa lingüística que treballa el seu germà Nicolás al començament de la guerra. I després del decret d'unificació de les forces que li prepara el seu cunyat Serrano Suner ell té un poder molt personal. És clar, ell sempre té al costat una persona que li fa el treball jurídic. Li agrada poder dir que tot el que fa és aplicació de la llei, encara que hagi partit de la transgressió de la llei per un alçament militar. Va utilitzar juristes com el seu cunyat, que és un expert en dret polític bastant considerable; com López Rodó, que és un paridor de lleis increïble —sembla una gallina sempre ponent ous—, que des d'un càrrec aparentment gris al costat de Carrero Blanco a mitjan dècada del 50 es converteix en un home decisiu en la creació de tot l'aparell legislatiu del franquisme fins pràcticament la proclamació de la llei orgànica.

Per tant, ell sempre té al costat gent que li fa aquestes feines. Ell el que té és el punt d'equilibri de totes les forces i la capacitat de tenir una autoritat per sobre de totes elles. I es fa imprescindible fins al final.

—*¿La identificació entre Franco i Espanya era absoluta?*

—És una idea que pot començar com una autojustificació però que arriba un moment en què es converteix en una obsessió. I ell s'ho creu. És la coartada de tota la seva activitat. De fet, ell té una idea d'Espanya derivada del pensament reaccionari que ve del XIX, agreujada per la sensació que els civils són versàtils i uns traïdors nacionals que tenen sempre la consideració política per sobre de la idea de la pàtria. I és una identificació més complexa encara: és Espanya, la seva mare de fons i ell com un defensor d'una suposada dona agreujada. Hi ha com una transferència

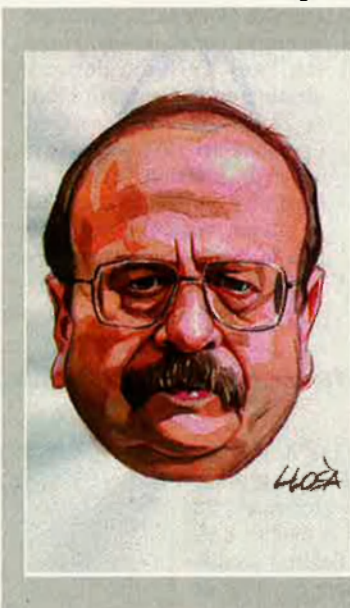
del problema que va tenir la seva mare amb el seu pare al problema d'Espanya perseguida pels maçons, els comunistes, els jueus...

—*¿És cert que d'haver viscut la seva mare no hauria perpetrat l'alçament?*

—Això és una reflexió que fa ell molt de passada. Per no donar-li un disgust. Però no es pot comprovar si ho hauria fet o no.

—*¿Era molt cínic?*

—No arribava ni a això. Era més perillós que cínic. Pensava que era un purificador i que el que feia és el que s'havia de fer. I per això pot referir-se amb una fredor terrible en el seu testament a "aquelles que se consideraron mis enemigos, cuando yo no los tuve", quan s'ha carregat mig país. No pensa que és un acte de cinisme, sinó d'estratègia: és un militar. Pensa que per a la victòria hi ha gent que morirà, però que

El general té qui li escriga

Autobiografiar un dèspota glacial que t'ha gelat amb el seu fred total, que ha convertit en gel els teus i que d'una ganivetada ha alterat el curs de la teua vida, és un esforç molt psiquiàtric que et cura o et mata. I aquest cronista tan frontal va trobar cara satisfactòriament a la disjuntiva: Marcial Pombo, un intermediari que fa la faena bruta de transportar el punt de vista i descarnar les autoexculpacions del pare de tots els colps.

és necessari.

—*¿És cert que ell va allargar innecessàriament la guerra?*

—De moment hauria pogut acabar abans amb un acord, perquè els republicans li van presentar unes quantes vegades una rendició pactada i ell es va negar sistemàticament. I després, quan es va adonar que tenia l'oportunitat d'utilitzar una guerra llarga per a purificar el país, va preferir aquesta solució. Volia una situació de buit històric, una Espanya buida i purificada. Ell té una victòria històrica sense precedents, practica una purificació sistemàtica de l'enemic.

—*A banda de la mare i la filla, ¿va tenir estima per algú més?*

—Suposo que va tenir emocions normals. Era una persona tan mediocrement normal que moltes vegades et quedés sorprès. Altres dictadors tenen una certa

capacitat de teatralitat, una certa alçada d'estàtua, i ell era d'una mediocritat terrible. Hauríem pogut aplicar-li la paraula *botiguer*, si no fossin els botiguers gent molt digna. Inclús feia els comptes de la vella, amb els dits. Davant d'això tens la sorpresa de la manera com un individu d'aquestes característiques va generar tot el que va generar el franquisme. Era un reglamentarista total, d'un valor fred, i també d'una crueltat freda. Estava dinant amb tu i de sobte anava, afusellava un soldat que no havia volgut menjar el plat de llentilles, tornava i continuava com si res.

—*¿Què és el que més l'ha sorprès en la vida del general?*

—La capacitat d'ocultació que hi ha hagut sobre els Franco maleïts, Ramón i el seu pare. Ens van presentar un Franco de

fotografia pública i de discurs de cap d'any, però darrere d'això hi ha una història. Descobrir el seu món d'origen, els lligams que va tenir la família, els sectors que desplacen la família inicial, com els Polo i els Villaverde, és descobrir l'origen del mite.

—*¿Un antifranquista pot ser objectiu tractant la vida de Franco?*

—És que no ha de ser-ho. Ni objectiu ni imparcial. No ho és ningú. No pots falsificar els fets, perquè els fets són els fets, però no pots dir que tenia raons per a fer això. Inclús tots els criminals tenen raons temperamentals per a cometre els seus crims. No es pot ser

objectiu amb qui genera una cadena de violència històrica sense precedents. No es pot ser imparcial.

—*¿Com era el general sexualment?*

—No vaig tenir el gust ni el disgust d'anar al llit amb ell, però em sembla que era bastant auster.

—*I llegendari.*

—Sí, es conta que si hi havia una ferida de guerra, però no és veritat, va ser al costat del fetge i no li va repercutir. El seu ideal femení era Juanita Reina. I una nòvia que va aparèixer després a Melilla, sospitosament s'assemblava molt a Carmen Polo. Ell no va anar mai de putes, però no per una qüestió moral sinó perquè li feia una por terrible la sífilis. I després, va venir un espia de l'Intelligent Service i va contaminar de sífilis almenys un parell de ministres seus.

Miquel Alberola